

Göteborgs universitet
GU 2025:3551

Kulturdepartementet
Ku2025/00871
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.kkm@regeringskansliet.se

Remissvar gällande betänkandet av kommittén En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92)

Göteborgs universitet inkommer härmed med synpunkter på betänkandet av kommittén *En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92)*.

Sammanfattning

Göteborgs universitet ställer sig kritisk till betänkandets principiella utgångspunkter. Ett övergripande problem med *En kulturkanon för Sverige* är dess tillbakablickande utgångspunkt. Den kritiska kulturarvsforskningen har lärt oss att kulturarvet hela tiden "görs" och därmed ständigt förändras. Utredningens nostalgiska inriktning riskerar att fungera konserverande. En ny tid behöver snarare nya perspektiv på bildning och kulturarv.

Göteborgs universitet konstaterar att utredningens problembeskrivning av ett splittrat samhälle saknar forskningsmässig grund och bygger på en normativ och ideologiserad förståelse av kultur och gemenskap. Konsekvensanalysen är otillräckligt utvecklad när det gäller utbildning, folkbildning, jämställdhet, mångfald och kulturpolitik. Kombinationen av 50-årsregeln och ett smalt urval riskerar att reproducera en föråldrad och endimensionell bild av svensk kultur, med bristande representation. Detta kan motverka målen om inkludering och delaktighet – särskilt om kulturkanon används inom SFI/samhällsorienteringen utan att integreras i en dialogisk och interkulturell pedagogik.

Göteborgs universitet ser en risk i att resurser flyttas från ett levande och pluralistiskt kulturliv till ett centraliserat kanonprojekt, samtidigt som kopplingen mellan åtgärder och de påstådda samhällsproblemen förblir oklar. En meningsfull användning av kulturkanon förutsätter att den inte tillämpas som normering eller fostran, utan som ett verktyg för reflektion, samtal och ömsesidig förståelse – något som endast är möjligt när olika erfarenheter, perspektiv och kulturuttryck ges utrymme. Lärosätet betonar behovet av en mer

djupgående konsekvensanalys och ett kulturpolitiskt angreppssätt som utgår från pluralism, interkulturalitet och brett deltagande.

I det följande utvecklas Göteborgs universitets huvudsakliga synpunkter på kommitténs förslag mer i detalj. Ställningstaganden och motiveringar baseras på utredningen utifrån kapitel 6, kommitténs överväganden och förslag, och kapitel 7, konsekvenser.

Kapitel 6 – Kommitténs överväganden och förslag

6.2.1 Sveriges kulturkanon bör förvaltas i en form som garanterar frihet och självständighet

Om regeringen väljer att gå vidare med att inrätta en nationell kulturkanon bör det enligt Göteborgs universitet övervägas huruvida utredningens förslag om en självständig stiftelse är den bästa lösningen. Denna stiftelse måste i så fall ha rådighet att utifrån övergripande syfte och faktiska resurser finna de bästa formerna för att uppfylla syftet med kulturkanon. Vidare är det av största vikt att de sektorer stiftelsen är tänkt att samverka med finns representerade i styrelsen.

6.2.2 En ny stiftelse bildas

Göteborgs universitet motsätter sig förslaget om finansiering med kapital från Allmänna Arvsfonden, eftersom det skulle innebära ett politiskt ingrepp i en verksamhet som har till syfte att stödja ideella initiativ och intressen. Alternativa finansieringskällor bör övervägas. Själva förvaltningen av uppgiften att sprida kulturkanon skulle potentiellt kunna lösas genom att resurser förs till redan existerande nationella kulturmyndigheter, folkbildningsaktörer, kommittéer knutna till lärosäten eller kulturinstitutioner.

Göteborgs universitet motsätter sig förslaget om ett tryckt material och en permanent kanonutställning. Stiftelsen eller andra förvaltande aktörer måste få mandat att besluta genom vilka former kulturkanon bäst implementeras i respektive sammanhang. Av särskild vikt enligt lärosätet är utredningens upprepade insisterande att de utvalda verken i kulturkanon utgör "fönster mot en bredare bildningsresa". Flertalet står inte för sig själva utan behöver sin internationella och nationella kontext för att förstås.

6.2.3 Tillgängliggörande av kanon genom en digital portal

Göteborgs universitet motsätter sig en digital portal och menar att det varken är vetenskapligt motiverat eller kostnadseffektivt att ge en ny stiftelse ansvaret att utveckla en sådan. Universitet och högskola har i likhet med en rad andra aktörer både kunskap och möjlighet att utveckla digitala plattformar, exempelvis genom Huminfra, under förutsättning att arbetet kan utföras med vetenskaplig integritet och att erforderliga medel tillförs.

Om en särskild digital portal blir verklighet vill lärosätet understryka vikten av att arbetet är vetenskapligt förankrat och involverar de aktörer som redan nu dagligen arbetar med kulturarv och i förlängningen är tilltänkta som dess förvaltare och spridare. Hur kulturkanon ska tillgängliggöras behöver arbetas fram i dialog med institutioner och personer som är kunniga i

kulturkommunikation, kulturförmedling och systemutveckling. Framtagandet bör ske i dialog med en referensgrupp av lärare och elever i grund- och gymnasieskola. Den bildningsresa som utredningen ser framför sig behöver ske i levande kontakt med existerande, tilltänkta avnämare och den föreslagna portalen kan mycket väl bestå av länkar till redan existerande webbplatser för kulturarv. Annars visar tidigare exempel att den här typen av portal snabbt riskerar att bli en "död hemsida" som inte överensstämmer med hur en yngre generation använder digitala verktyg.

Förslaget om hur AI kan användas i processen förblir outvecklat och oklart i betänkandet och här vill Göteborgs universitet mana till försiktighet så att upphovsrätten värnas. Olika tekniska lösningar bör utforskas.

6.2.4 Tillgängliggörande av kanon genom kultur- och kulturarvsaktörerna

Här vill Göteborgs universitet återigen påminna om att existerande kulturarvs- och kulturinstitutioner redan gör ett omfattande arbete, och att politisk styrning och omfördelning av resurser riskerar att försvaga det levande kulturlivet till förmån för ett mer statiskt bevarande. Det regionala och lokala engagemanget som utredningen önskar behöver ha sin motsvarighet även i ett intresse för det internationella genomslaget för svensk kultur. Annars finns en uppenbar risk för isolationism.

Göteborgs universitet motsätter sig förslaget om en permanent utställning. Genom mångårig och tät kontakt med kultur- och kulturarvsaktörer är det lärosätets mening att dessa redan arbetar aktivt med kulturhistorien, ur olika perspektiv. En permanent kanonutställning riskerar att fungera just konserverande.

6.2.5 Tillgängliggörande av kanon genom informationsmaterial och en tryckt publikation

Göteborgs universitet ställer sig tveksam till hur en illustrerad publikation skulle främja arbetet med kulturkanon och motsätter sig därför förslaget.

6.2.6 Tillgängliggörande av kanon genom folkbildningen

Göteborgs universitet instämmer i utredningens hyllning av den svenska folkbildningen (studieförbund och folkhögskolor) och menar att stödet för att stärka densamma behöver öka, särskilt utanför storstadsregionerna. Om folkbildningen ska ta ett större ansvar, exempelvis för kulturkanon, måste resurserna anpassas för detta. Samtidigt menar lärosätet att fördjupande av praktiker inom traditionell svensk kultur inte bör gynnas framför andra initiativ, och vill därför återigen påminna om principen om armlängds avstånd.

6.2.7 Utvärdering och revidering för att hålla kulturkanonen relevant över tid

Utredningen är väldigt kortfattad när det gäller utvärderingen av den fastslagna kulturkanon. Hur en sådan ska ske och utifrån vilka parametrar, nämns överhuvudtaget inte. Detta ser lärosätet som en allvarig brist i betänkandet. Göteborgs universitet motsätter sig och vill varna

för att en utvärdering efter 10 år i kombination med 50-årsgränsen för inkluderade verk riskerar att frysa en redan föråldrad bild av svensk kultur under lång tid.

Om innehållet i kulturkanon ska utvärderas efter tio år bör detta ske av en särskild kommitté utsedd av lärosäten och kulturinstitutioner, alternativt av externa expertgrupper och genom ett brett remissförfarande.

6.2.8 Tillgängliggörande av kanon genom skolväsendet

Göteborgs universitet motsätter sig och vill varna för tvingande skrivningar i läroplaner, vilket kan inskränka lärarnas professionella frihet att tillsammans med eleverna välja lämplig litteratur. Kulturkanon bör erbjudas som en resurs, inte påbjudas. Tanken att skolan ska bära en tung del av kanonprojektet är inte förankrad i lärarnas faktiska arbetsvillkor. Fler uppdrag måste vägas mot redan befintlig detaljstyrning, stoffträngsel och lärarnas redan höga arbetsbelastning.

Samtidigt som betänkandet framhåller värdet av den svenska kulturen är det ett faktum att kulturkompetensen och de estetiska frågornas plats minskat i lärarutbildning och skolväsende under senare år. Om kulturkanon ska bli ett levande inslag i bildningssammanhang måste kulturfrågorna överlag få större utrymme i hela utbildningssektorn.

Göteborgs universitet instämmer i utredningens betoning på behovet av högkvalitativa läromedel och stödjer ett riktat statligt stöd för sådan produktion, i nära dialog med befintlig forskning vid universitet och högskola för att säkra kvaliteten.

6.2.9 Tillgängliggörande av kanon genom samhällsorienteringen för nyanlända

Göteborgs universitet motsätter sig förslaget att integrera kulturkanon i SFI/samhällsorienteringen, som framför allt måste utvecklas utifrån forskning om andraspråksinlärning. Förslagen behöver därför kombineras med tydligt stöd för interkulturell pedagogik och kritisk reflektion kring urvalet.

6.3 Interimslösningar för att tillgängliggöra Sveriges kulturkanon i avvaktan på att en stiftelse bildas

Göteborgs universitet har ovan beskrivit att flera delar av betänkandet, inklusive organisering och drift, bör utredas ytterligare. Därför motsätter sig lärosätet förslaget om en interimslösning i avvaktan på att en stiftelse bildas. Organisationsformen för arbetet med kulturkanon behöver klargöras innan verksamheten startar och här vill universitetet åter påminna om den kunskap, kompetens och erfarenhet som finns hos befintliga aktörer inom utbildnings- och kultursektorn.

Kapitel 7 - Konsekvenser

7 Konsekvenser

Göteborgs universitet konstaterar att utredningens konsekvensanalys är påfallande kortfattad och grund. Påståendet att just kulturkanon skulle påverka marknadsföringen av Sverige som turistdestination saknar rimlig argumentation. Inte heller utmaningarna med ökad olikvärdighet i skolan eller pågående läskris löses genom existensen av en kulturkanon.

Konsekvensavsnittet är också svagt förankrat i forskning när det gäller analys kopplat till jämställdhet och mångfald, samt bristfälligt ifråga om ekonomiska och kulturpolitiska följder (inom skola, folkbildning, kulturinstitutioner och det fria kulturlivet).

Lärosätets främsta principiella synpunkter på betänkandet rör dess problembild och krisretorik, samt övertron på kulturkanons positiva konsekvenser för demokrati, inkludering och integration, skola och folkbildning. Göteborgs universitet konstaterar att svenskarnas tillit till institutioner och demokratiska praktiker är fortsatt hög. Det finns inget forskningsstöd för den kausala koppling utredningen gör mellan påstått normras, digitalisering/individualisering och behovet av en nationell kulturkanon. Om regeringen beslutar att driva förslaget vidare menar universitetet att satsningen, av resurs- och kvalitetsskäl, bör integreras i redan befintliga utbildnings- och kulturarenor, på frivillig basis och med möjlighet till särskild finansiering genom ansökningsförfarande, förslagsvis via Kulturrådet.

Beredning av remissvaret

Humanistiska fakulteten har varit huvudansvarig för beredningen av detta remissvar vid Göteborgs universitet. Dekan Åsa Arping och kanslichef Maria Hedlund har berett och samordnat remissvaret efter samråd med andra fakulteter. Inför upprättandet har synpunkter inkommit från Fakulteten för naturvetenskap och teknik, Konstnärliga fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten samt följande institutioner vid Humanistiska fakulteten: Institutionen för historiska studier, Institutionen för kulturvetenskaper, Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion samt Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi.

Åsa Arping
Dekan

Maria Hedlund
Kanslichef